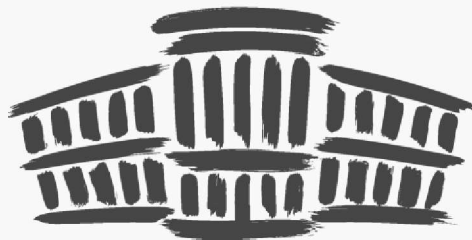

СУБОТИЦА
SZABADKA
SUBOTICA
SUBOTICA
2022

16. Međunarodna naučna konferencija
ПРОМЕНА ПАРАДИГМЕ
У ОБРАЗОВАЊУ И НАУЦИ

16. Nemzetközi tudományos konferencia
PARADIGMAVÁLTÁS
AZ OKTATÁSBAN ÉS A TUDOMÁNYBAN

16. Međunarodna naučna konferencija
PROMENA PARADIGME
U OBRAZOVANJU I NAUCI

16th International Scientific Conference
CHANGING PARADIGMS
IN EDUCATION AND SCIENCE

16. Међународна научна конференција

Промена парадигме у образовању и науци

Зборник радова

Датум одржавања: 3–4. новембар 2022.

Место: Учитељски факултет на мађарском наставном језику,
Суботица, ул. Штросмајерова 11., Република Србија.

16. Nemzetközi tudományos konferencia

Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban

Tanulmánygyűjtemény

A konferencia időpontja: 2022. november 3–4.

Helyszíne: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar,
Szabadka, Strossmayer utca 11., Szerb Köztársaság.

16. Međunarodna naučna konferencija

Promena paradigme u obrazovanju i nauci

Zbornik radova

Datum održavanja: 3–4. novembar 2022.

Mesto: Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku,
Subotica, ul. Štrosmajerova 11., Republika Srbija.

16th International Scientific Conference

Changing Paradigms in Education and Science

Papers of Studies

Date: November 3-4, 2022

Address: Hungarian Language Teacher Training Faculty, University of Novi Sad,
Subotica, Strossmayer str. 11, Republic of Serbia

Издавач

Универзитет у Новом Саду
Учитељски факултет на мађарском наставном језику
Суботица

Kiadó

Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka

Izdavač

Sveučilište u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku
Subotica

Publisher

University of Novi Sad
Hungarian Language Teacher Training Faculty
Subotica

Одговорни уредник / Felelős szerkesztő /
Odgovorni urednik / Editor-in-chief
Josip Ivanović

Уредници / Szerkesztők / Urednici / Editors
Viktor Fehér
Laura Kalmár
Judit Raffai

Технички уредник / Tördelőszerkesztő /
Tehnički urednik / Layout editor
Attila Vinkó
Zsolt Vinkler

+381 (24) 624 444
magister.uns.ac.rs/conf
inter.conf@magister.uns.ac.rs

ISBN 978-86-81960-19-6

Суботица – Szabadka – Subotica – Subotica
2022

Председавајући конференције

Јосип Ивановић

в.д. декан

Predsjedatelj konferencije

Josip Ivanović

v.d. dekan

A konferencia elnöke

Josip Ivanović

mb. dékán

Conference Chairman

Josip Ivanović

acting dean

Организациони одбор / Szervezőbizottság /
Organizacijski odbor / Organizing Committee

Председници /Elnökök / Predsjednici / Chairperson

Viktor Fehér

University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár

University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Чланови организационог одбора /A szervezőbizottság tagjai /
Članovi Organizacijskoga odbora / Members of the Organizing Committee

Viktor Fehér

University of Novi Sad, Serbia

Eszter Gábrity

University of Novi Sad, Serbia

Beáta Grabovac

University of Novi Sad, Serbia

Szabolcs Halasi

University of Novi Sad, Serbia

Rita Horák

University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár

University of Novi Sad, Serbia

Cintia Juhász Kovács

University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Námesztovszki

University of Novi Sad, Serbia

János Vilmos Samu

University of Novi Sad, Serbia

Márta Takács

University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Márta Törteli Telek

University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Vinkler

University of Novi Sad, Serbia

Attila Vinkó

University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Секретарице конференције
A konferencia titkárnője
Tajnice konferencije
Conference Secretary

Brigitta Búzás
University of Novi Sad, Serbia

Viola Nagy Kanász
University of Novi Sad, Serbia

Уреднички одбор конференције
A konferencia szerkesztőbizottsága
Urednički odbor konferencije
Conference Editorial Board

Viktor Fehér
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Научни и програмски одбор
Tudományos programbizottság
Znanstveni i programski odbor
Scientific and Programme Committee

Председник / Elnök / Predsjednica / Chairperson

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Чланови научног и програмског одбора
A tudományos programbizottság tagjai
Članovi znanstvenog i programskog odbora
Members of the Programme Committee

Milica Andevski
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Borsos
University of Novi Sad,
Serbia

Noémi Görög
University of Novi Sad,
Serbia

László Balogh
University of Debrecen,
Hungary

Benő Csapó
University of Szeged,
Hungary

Katinka Hegedűs
University of Novi Sad
Serbia

Edmundas Bartkevičius
Lithuanian University, Kauno,
Lithuania

Eva Dakich
La Trobe University, Melbourne,
Australia

Erika Heller
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Ottó Beke
University of Novi Sad
Serbia

Zoltán Dévavári
University of Novi Sad,
Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad,
Serbia

Stanislav Benčič
University of Bratislava,
Slovakia

Péter Donáth
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Hargita Horváth Futó
University of Novi Sad,
Serbia

Annamária Bene
University of Novi Sad,
Serbia

Róbert Farkas
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Hózsza
University of Novi Sad,
Serbia

Emina Berbić Kolar
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Dragana Francišković
University of Novi Sad,
Serbia

Szilvia Kiss
University of Kaposvár,
Hungary

Rózsa Bertók
University of Pécs,
Hungary

Olivera Gajić
University of Novi Sad,
Serbia

Anna Kolláth
University of Maribor,
Slovenia

Radmila Bogosavljević
University of Novi Sad,
Serbia

Dragana Glušac
University of Novi Sad,
Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad,
Serbia

Elvira Kovács
University of Novi Sad
Serbia

Mitja Krajncan
University of Primorska, Koper,
Slovenia

Imre Lipcsei
Szent István University, Szarvas,
Hungary

Lenke Major
University of Novi Sad
Serbia

Sanja Mandarić
University of Belgrade,
Serbia

Pirkko Martti
University of Turku, Turun
Yliopisto, Finland

Damir Matanović
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Éva Mikuska
University of Chichester,
United Kingdom

Vesnica Mlinarević
Josip Juraj Strossmayer University
of Osijek, Croatia

Margit Molnár
University of Pécs,
Hungary

Ferenc Németh
University of Novi Sad,
Serbia

Siniša Opić
University of Zagreb,
Croatia

Slavica Pavlović
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Lidija Pehar
University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

Anđelka Peko
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Valéria Pintér Krekić
University of Novi Sad,
Serbia

Ivan Poljaković
University of Zadar,
Croatia

Zoltán Poór
University of Pannonia,
Veszprém, Hungary

Vlatko Previšić
University of Zagreb,
Croatia

Zoran Primorac
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Ivan Prskalo
University of Zagreb,
Croatia

Ildikó Pšenáková
University of Trnava,
Slovakia

Judit Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

János Vilmos Samu
University of Novi Sad,
Serbia

László Szarka
University Jan Selyeho, Komárno,
Slovakia

Svetlana Španović
University of Novi Sad,
Serbia

Márta Takács
University of Novi Sad,
Serbia

Viktória Toma Zakinszki
University of Novi Sad
Serbia

János Tóth
University of Szeged,
Hungary

Vesna Vučinić
University of Belgrade,
Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

Smiljana Zrilić
University of Zadar,
Croatia

Julianna Zsoldos-Marchis
Babeş-Bolyai University,
Cluj-Napoca,
Romania

Рецензенти / Szaklektorok / Recenzenti / Reviewers

Ottó Beke
(University of Novi Sad, Serbia)

Viktor Fehér
(University of Novi Sad, Serbia)

Eszter Gábrity
(University of Novi Sad, Serbia)

Beáta Grabovác
(University of Novi Sad, Serbia)

Szabolcs Halasi
(University of Novi Sad, Serbia)

Katinka Hegedűs
(University of Novi Sad, Serbia)

Laura Kalmár
(University of Novi Sad, Serbia)

Lenke Major
(University of Novi Sad, Serbia)

Zsolt Námesztovszki
(University of Novi Sad, Serbia)

Judit Raffai
(University of Novi Sad, Serbia)

János Vilmos Samu
(University of Novi Sad, Serbia)

Éva Vukov Raffai
(University of Novi Sad, Serbia)

Аутори сnose сву одговорност за садржај и језички квалитет радова. Надаље, изјаве и ставови изражени у радовима искључиво су ставови аутора и не морају нужно представљати мишљења и ставове Уредништва и издавача.

A kiadványban megjelenő tanulmányok tartalmáért és nyelvi helyességéért a szerző felelős. A kiadványban megjelenő írásokban foglalt vélemények nem feltétlenül tükrözik a Kiadó vagy a Szerkesztőbizottság álláspontját.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj i jezičnu kvalitetu radova. Nadalje, izjave i stavovi izraženi u radovima isključivo su stavovi autora i ne moraju nužno predstavljati mišljenja i stavove Uredništva i izdavača.

The authors are solely responsible for the content and the language of the contributions. Furthermore, statements and views expressed in the contributions are those of the authors and do not necessarily represent those of the Editorial Board and the publisher.

СПОНЗОРИ КОНФЕРЕНЦИЈЕ / A KONFERENCIÁK TÁMOGATÓI / ПОКРОВИТЕЛЈИ
KONFERENCIJE/ CONFERENCE SPONSORS

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

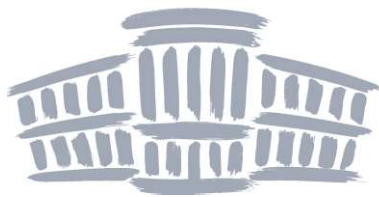
BETHLEN GÁBOR
Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

PANNON RTV
WWW.PANNONRTV.COM

VALENTINA MAJDENIĆ, ANA IZABELA DASOVIĆ
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, Republika Hrvatska
vmajdeni@gmail.com, ana.izabela.os@gmail.com

LEKTIRA ZA UČENIKE MLAĐE ŠKOLSKE DOBI U NACIONALNOM KURIKULUMU NASTAVNOGA PREDMETA HRVATSKI JEZIK I NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU

Sažetak

Popisi lektirnih djela za osnovnu školu počeli su se pojavljivati početkom 1970-ih i od tada su predmet brojnih rasprava. Svrha je školske lektire razvijanje interesa i potrebe za čitanjem iz užitka, no većini je učenika školska lektira samo još jedna obaveza zbog nametnutog lektirnog popisa i mnogih drugih razloga. Nastavni plan i program propisuje obvezna i izborna djela za školsku lektiru za svaki razred te određuje svrhu i zadaće samostalnog čitanja književnih djela. Prema Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik donesenome 2019. godine učitelji imaju veću slobodu pri izboru književnih djela za lektiru, no od njih se time zahtijeva velika stručnost i odgovornost. Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi razliku popisa lektirnih naslova u Nacionalnom kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik i Nastavnom planu i programu te kolika je sloboda i samostalnost učitelja nižih razreda osnovne škole pri odabiru lektirnih naslova. Istraživanje je provedeno putem online anketnog upitnika na uzorku od 71 učitelja na području Republike Hrvatske. Rezultati istraživanja pokazali su da se većina učitelja osjeća spremno za samostalan izbor te samostalno bira izborna književna djela za lektiru, a kao najvažnije kriterije pri odabiru književnog djela odabrali su sadržaj djela, interese učenika te dostupnost književnih djela u školskoj knjižnici. Obvezni se lektirni popis nije značajno promijenio, ali je učiteljima dana sloboda pri izboru većine naslova.

Ključne riječi: *anketni upitnik, lektirni popis, samostalnost pri izboru književnih djela*

1. Uvod

Budući da je čitanje temeljno sredstvo obrazovanja, zadatak je škole i učitelja mladima osvijestiti važnost čitanja, naučiti ih kako se čita i kako čitanjem spoznati i doživjeti svijet jer osim što se čitanjem bogati rječnik i stječu nova znanja, razvija se i oblikuje čovjekov duh. Zbog toga je važno da učiteljev izbor lektirnih djela rezultira učenikovom željom i potrebom za čitanjem.

Nastavni plan i program (2006) za 1. razred osnovne škole propisuje djela 14 autora od kojih se izabiru 4 djela, a jedno od njih je obvezno. U 2. su razredu propisana djela 19 autora od koji se izabire 5 djela, a jedno je od njih obvezno. Popis se u 3. razredu povećava na 20 djela, a u 4. razredu na 25 od kojih se izabire 7 djela, a 2 su obvezna. Prema Kurikulumu (2019) u 1. i 2. razredu osnovne škole učenik čita 10 cjelovitih književnih tekstova od kojih su dva obvezna, a od 3. do 8. razreda učenik čita 8 cjelovitih književnih tekstova od kojih su također obvezna dva. Učenik treba pročitati jedno djelo po vlastitome izboru godišnje, međutim učiteljima se predlaže da učenicima prepuste samostalan izbor više književnih djela kako bi se povećala želja i interes za čitanjem te stvorile čitateljske navike. Budući da je učiteljima dana sloboda pri izboru izbornih književnih djela za lektiru, a za to je potrebna spremnost na izbor i metodička stručnost te brojni kriteriji za odabir lektirnog djela, zanimalo nas je koliko su učitelji samostalni pri odabiru lektirnih djela.

U radu je provedeno istraživanje o samostalnosti i slobodi učitelja razredne nastave pri odabiru lektirnih djela. Ciljevi istraživanja bili su utvrditi koliko su učitelji zadovoljni trenutnim lektirnim popisom propisanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu, odnosno Kurikulumom nastavnoga predmeta Hrvatski jezik, što je učiteljima najvažnije pri izboru književnog djela za lektiru,

sastavljaju li novi popis lektire za svaku generaciju, pružaju li učenicima mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru te kolika je njihova samostalnost pri odabiru djela za cjelovito čitanje.

2. Lektira

Lektira je u Hrvatskom enciklopedijskom rječniku (2002: 665) definirana kao „ono što se čita; čitano gradivo, štivo [zabavna lektira; laka lektira; popularna lektira]; tekstovi (čitava djela ili ulomci) koje učenici čitaju prema nastavnom planu." Termin lektira dolazi od francuske riječi *lecture* koja je nastala od srednjovjekovne latinske riječi *lectura* – čitanje, izvedene od latinske riječi *legere* – čitati.

Školska je lektira neodjeljiva sastavnica nastave hrvatskoga jezika, a čine ju književna djela propisana nastavnim programom. Učenici je čitaju samostalno izvan nastave, a njena je svrha razvijanje interesa i potrebe za čitanjem kod učenika (Leniček, 2002). Budući da se radi o izvannastavnome čitanju i izvannastavnome vođenju bilježaka, lektira se razlikuje od ostalih nastavnih sati književnosti (Lučić-Mumlek, 2002). Lektira pripada području književnosti, ali je u imeniku izdvojena kao dodatna rubrika uz nastavna područja: hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje (pisano i usmeno) i medijsku kulturu (Jerkin, 2012). Rosandić (2005) lektiru definira kao književna djela za samostalno čitanje kod kuće uključena u nastavni program.

Gabelica i Težak (2019) naglašavaju da je lektira spoj čitanja knjiga, razgovora o knjizi, nadahnuća za vlastito izražavanje i stvaranje u različitim medijima, a ne samo čitanje. Ona treba biti „saveznik u stvaranju neraskidivoga prijateljstva između djeteta i knjige" (Gabelica i Težak, 2019: 14).

Rosandić (2005: 52) navodi zadaće čitateljskog odgoja koji je temeljna svrha lektire, a to su: „dostići/postići određenu razinu književnoga obrazovanja; razviti kulturu čitanja, stvaralačke sposobnosti učenica/učenika, književni ukus; omogućiti bogatiji, sadržajni i suptilniji duhovni život; izgraditi cjelovit pogled na svijet".

Iako bi trebala poticati čitanje iz užitka i ljubav prema čitanju, lektira je učenicima često samo još jedna školska obaveza. Temeljni su razlozi takvog razmišljanja obvezatnost lektirnog popisa, neusklađenost tematike djela i interesa učenika, lektirni dnevници, ocjenjivanje lektire te nezanimljiv način obrade lektire (Gabelica i Težak, 2019). Gabelica i Težak (2019) smatraju da se postupcima poput procjenjivanja učeničkog razumijevanja redoslijeda radnje, likova, mjesta radnje i slično zanemaruje umjetnički potencijal književnog djela, ali i njegov utjecaj na učenikov unutarnji svijet. Sati bi lektire trebali biti mjesto gdje učenik i učitelj razmjenjuju mišljenje, produbljuju razumijevanje i izražavaju doživljaje. „Cilj svake umjetnosti, pa tako i književnosti, jest oplemeniti čovjeka" (Gabelica i Težak, 2019).

2.1. Lektirni popis

Prvi okvirni popis lektire u Hrvatskoj objavljen je u nastavnom planu i programu iz 1954. godine, a lektirno se čitanje do te godine samo uvjetno spominjalo u nastavnim planovima. Popisi lektirnih djela za osnovnu školu pojavljivali su se i nestajali sve do 1972. godine kada su postali obavezan, ali ne i nepromjenjiv dio svih planova i programa. Lektirna su djela uspostavom univerzalnog lektirnog popisa postala proizvod za kojim postoji veliki tržišni interes (Hameršak, 2006).

Gabelica i Težak (2019) navode kako bi lektirni popisi trebali biti preporuka književnih stručnjaka učiteljima. „Lektirni popis trebao bi biti fluidna i promjenjiva varijabla s uvijek istim ciljem – utjecati na razvoj čitateljskih navika i ljubavi prema knjizi" (Gabelica i Težak, 2019: 20). Na lektirnom se popisu trebaju nalaziti žanrovski i tematski raznovrsna djela. U prvom se razredu osnovne škole pojavljuju teme bliske dječjem viđenju svijeta: „djeca, životinje i biljke, priroda, roditeljski dom, stvari, uzbudljivi doživljaji, putovanja, igračke i sl." (Gabelica i Težak, 2019: 26). U višim se razredima u skladu s razvojem osobnosti teme proširuju te se njihova interpretacija s vremenom mijenja.

Prema mnogim stručnjacima popisi lektire trebali bi se mijenjati svake godine te dopunjavati novim domaćim i stranim naslovima. Gabelica i Težak (2019) smatraju da u tome važnu ulogu imaju književni kritičari i knjižničari koji prate suvremenu produkciju. Biranje istih lektirnih naslova za svaku generaciju te monotona interpretacija lektirnih djela rezultira prepisivanjem bilježaka među učenicima i korištenjem interneta (Lazzarich i Čančar, 2020). Gabelica i Težak (2019) prema Visinko (2003) navode kako se treba smanjiti broj obveznih i povećati broj izbornih naslova, no pri tome je važna učiteljeva spremnost za izbor, osjetljivost za književnoumjetničke sadržaje i metodička stručnost.

Iako se smatra da bi učenici trebali imati mogućnost samostalnog izbora knjiga za lekturu, cjelokupan popis lektire ne bi trebao biti potpuno prepušten slobodi učenika budući da učenici u toj dobi još uvijek nemaju potpuno razvijene književne i estetske kriterije (Gabelica i Težak, 2019).

3. Izbor književnih djela za lekturu

Učitelji i knjižničari imaju važnu ulogu u izboru književnih djela za lekturu te bi njihov izbor književnih djela trebao biti usmjeren na učeničke interese koji se mijenjaju iz godine u godinu (Gabelica i Težak, 2019). Odabir književnog djela za lekturu početak je kontinuiranog rada s knjigom. Književno djelo koje učitelj odabire za svoje učenike mora biti na razini njihovog emocionalnog i intelektualnog razvoja (Leniček, 2002). Prema Leniček (2002) primjereno odabrana knjiga bliža je učeniku jer je učeniku lakše uspostaviti vezu sa zamišljenim piščevim svijetom i vlastitim iskustvom ukoliko je primjerena njegovoj dobi. Učenik brže i bolje shvaća knjigu, aktivniji je i pozitivno sudjeluje u radu s tekstem. Češći je problem emocionalno i sadržajno neprimjerena knjiga, a još neke od problema navodi Lučić-Mumlek (2002: 48) u svom metodičkom priručniku: „Uz to, učenike odbijaju šablonizirani zahtjevi vezani za dnevnik čitanja i jednaki za sve, nemogućnost slobodnog izbora lektirnih naslova te ustaljen metodički pristup nastavi lektire". Lučić-Mumlek (2002) smatra da će učenik osjećati zadovoljstvo i radost te će biti zainteresiran za čitanje i otkrivanje književnog svijeta ukoliko čita knjige koje su tematski bliske njegovu emotivnom i intelektualnom iskustvu.

Prema Jerkin (2012) za problem u kojem je lektira učenicima često dosadna i mrska krivi su ponekad sami učitelji. Njihova je greška nametanje klasičnih djela za lekturu i navika iz koje izabiru naslove koje su više puta pročitali i za koje imaju gotove pripreme. Učitelji ne uvažavaju interese učenika jer smatraju da njihovi učenici čitaju samo beznačajnu literaturu. Problem je i nedostupnost novih, učenicima zanimljivih naslova u školskoj knjižnici te provjeravanje je li učenik doista pročitao djelo postavljanjem besmislenih pitanja vezanih uz detalje koje ni sami učitelji ne bi zapamtili što nikako nije u skladu sa svrhom književnoga odgoja. Jerkin (2012) navodi kako se poteškoće javljaju i kod pisanja lektire zbog postavljenih zadataka i ustaljenog načina obrade, a odgovornost je opet učiteljeva. Kako bi se osuvremenio i unaprijedio način pisanja i interpretacije lektire nužna je učiteljeva kreativnost.

Vrlo je važno posvetiti više vremena čitanju zajedno s učenicima, a da to ne bude samo obvezna lektira. Učenici u čitanju trebaju uživati, a ne ga doživljavati kao još jednu obavezu. Poželjan je i slobodan izbor književnih djela za čitanje kako bi učenici mogli ostvariti povezanost s djelom i uživati u čitanju (Centner, 2007). Težak (1969) smatra da bi za lekturu trebalo biti 50% obveznih djela i 50% djela po izboru učenika. Učitelj bi za obveznu lekturu izabrao naslove prema određenim literarnim, etičkim, društvenim, obrazovnim ili nacionalnim razlozima, a učenici bi o djelima koja su sami izabrali pisali u svoje bilježnice i obradili ih na nastavi lektire jednako kao i obvezna djela.

Prema Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik (2019: 104) učenik tijekom osnovne i srednje škole čita jedno djelo godišnje po vlastitome izboru. „Broj djela za čitanje po vlastitome izboru učenika nije ograničen, čak štoviše, učenike valja poticati na čitanje iz užitka radi poticanja literarnoga čitanja te stvaranja čitateljskih navika i čitateljske kulture." Jerkin (2012) navodi kako učenicima ne bi trebalo potpuno prepustiti izbor jer bi se moglo dogoditi da učenik izabere istovrsna djela, djela istog pisca itd. Učenička je sloboda u izboru lektirnih naslova ograničena zbog njegove dobrobiti. Učiteljeva je zadaća usmjeravati interese učenika i ponuditi mu djela različitih književnih vrsta i tematike kako bi upoznao književnost i formirao vlastite književno-estetske kriterije.

U Kurikulumu (2019) naglašeno je da se učitelj pri planiranju, programiranju i organiziranju nastavnoga procesa može služiti predloženim popisima izbornih književnih djela i ulomaka te prema svojoj profesionalnoj procjeni i interesima, prije stečenim znanjima i potrebama učenika u pojedinome razrednome odjelu odabire izborna književna djela za cjelovito čitanje i djela za čitanje na ulomcima. „Učiteljska sloboda u izboru naslova vrlo je značajna i može biti vrlo plodonosna za nastavu, za učenike". Kada bi učitelj bio slobodniji u izboru naslova proširile bi se i korelacijsko-integracijske mogućnosti (Jerkin, 2012: 126).

Učitelj pri odabiru književnog djela za lekturu mora misliti na interese i sposobnosti svakog pojedinog učenika u razredu stoga je od presudne važnosti autonomija učitelja kod odabira književnih djela za cjelovito čitanje jer oni najbolje poznaju svoje učenike (Lazzarich, 2018). Blažević (2007) navodi kako se u suvremenim istraživanjima interesa osnovnoškolaca u 1. i 2. razredu vidi zanimanje za dinamične, akcijske književnoumjetničke tekstove u kojima se smjenjuju prepoznatljivi događaju,

dok kod učenika 3. razreda osnovne škole jača interes za fantastično. U 4. se razredu pojavljuje interes za avanturističke romane.

Prema Lučić-Mumlek (2002) motivirajuće je zajednički s učenicima odabrati lektirne naslove tako što će učitelj na početku školske godine anketom provjeriti interese učenika i na temelju rezultata ankete predložiti naslove za lekturu. Anketa bi trebala pokazati interese učenika za određenu književnu vrstu, tematiku ili pisca.

Osiguravanje pozitivnoga iskustva s knjigom rezultat će učenikovom ljubavlju prema čitanju i potrebom za redovito čitanje. Važno je da je knjiga zanimljiva, zabavna i tematski bliska najmlađem čitatelju kako bi istinski mogao doživjeti književnoumjetničko djelo i poistovjetiti se s likovima iz djela (Lučić-Mumlek, 2002). „Naime, doživljaj književnog djela stanje je unutarnjeg zanosa, uzbuđenja, sanjarenja, maštanja, asocijacija što ih izaziva djelo u psihi učenika, ali se ne može objasniti i riječju opisati“ (Kovačević, 1997: 54)

3.1. Kriteriji izbora lektirnih djela

Gabelica i Težak (2019) smatraju da bi popis trebao biti prilagodljiviji pa bi se uz kanonska djela učenicima trebala ponuditi i novija djela hrvatskih i stranih autora budući da se svake godine objavljuju novi naslovi.

Lektirna djela koja će se ponuditi učenicima moraju biti odabrana prema nekim kriterijima. Trenutni je lektirni popis sastavljen od reprezentativnih književnoumjetničkih djela iz nacionalne književnosti i književnosti drugih naroda te djela antologijske vrijednosti. Pri izboru je važna i tematska i žanrovska raznolikost te primjerenost djela doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika (Gabelica i Težak, 2019).

Prema Kurikulumu (2019: 104) navode se sljedeći kriteriji izbora lektirnih djela: recepcijsko-spoznajne mogućnosti učenika, žanrovska uravnoteženost i tipičnost (poezija, proza, drama), oglednost književne poetike, literarne vrijednosti, podjednaka zastupljenost hrvatskih i svjetskih književnih tekstova iz različitih književnopovijesnih razdoblja.

Gabelica i Težak (2019: 50) navode još neke kriterije o kojima bi trebalo razmisliti pri izboru lektirnih djela: kriterij književnoumjetničke vrijednosti nekog djela, kriterij prilagodbe pristupa književnome djelu prema doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika, kriterij povezanosti sa školskim programom, kriterij raznolikosti, kriterij učeničkog ukusa, kriterij dostupnosti knjiga. Leniček (2002) kod kriterija za izbor lektirnih djela spominje umjetničku i odgojnu vrijednost, primjerenu komunikaciju, primjerenost doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika, različitost tema i rodova, djela hrvatske književnosti za djecu i najvrjednija djela svjetske književnosti za djecu, zavičajnu književnost te razvoj jezične komunikacije učenika s djelom. Mnogo je kriterija koje treba uvažiti pri izboru lektirnih naslova kako bi se ostvarila svrha lektire, odnosno razvila kultura čitanja kod učenika mlađe školske dobi. Leniček (2002) smatra da je umjetnička vrijednost osnovni kriterij za odabir djela zato što samo umjetničko djelo kod učenika može pobuditi vrijednosti na emocionalnoj, spoznajnoj, fantazijskoj, etičkoj i drugim razinama. Učenik analizira i spoznaje umjetničko u djelu, usvaja književni ukus i osjetljivost za književni tekst. Prema Težaku (1969) umjetnička vrijednost književnog djela važan je, ali ne i najvažniji kriterij za izbor lektire u osnovnoj školi. Učenici u osnovnoj školi trebaju steći volju i sposobnost čitajući djela koja su im bliska i zanimljiva pa tek onda mogu razumjeti vrijedna umjetnička djela. Leniček (2002: 143) smatra kako se na nastavi književnosti može najviše utjecati na razvoj pozitivnih osobina kod učenika i formiranje učenika kao ličnosti. „Odgojno vrijedna knjiga nudi učeniku model ponašanja, uzor za oblikovanje osobnosti.“ Učenik se stavlja u određeni odnos prema likovima i događajima te ih vrednuje i ugrađuje u svoju etiku.

4. Lektira u nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006)

Hrvatski je jezik najopsežniji predmet osnovnoškolskoga obrazovanja te je kao školski predmet najdulje u korelaciji sa svim ostalim predmetima. Prema Nastavnom planu i programu (2006) nastava hrvatskoga jezika omogućuje učenicima stjecanje znanja, vještina, sposobnosti, stajališta, vrijednosti i navika koje pridonose njihovom osobnom razvoju i omogućuje im aktivno sudjelovanje u društvu.

Hrvatski jezik obuhvaća četiri predmetne sastavnice koje se međusobno prožimaju i nadopunjuju, a to su: hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje i medijska kultura. Zadaće nastavnog područja književnosti u hrvatskom jeziku su: spoznavanje i doživljavanje, tj. primanje (recepcija) književnih

djela; razvijanje osjetljivosti za književnu riječ; razvijanje čitateljskih potreba; stvaranje čitateljskih navika; osposobljavanje za samostalno čitanje i primanje (receptiju) književnih djela (MZOS, 2006: 25).

Prema Lučić – Mumlek (2002) svrha je nastave književnosti u razrednoj nastavi raznolikim oblicima i organizacijom nastavnih i izvannastavnih situacija poticati zanimanje učenika za čitanje i razvijati kulturu čitanja književnoumjetničkih tekstova.

Nastavni plan i program propisuje djela za književnu lektiru za svaki razred, daje temeljna metodička određenja, svrhu i zadaće čitanja lektirnih djela – stjecanje književne kulture i kulture čitanja (Leniček, 2002: 12). Prema Nastavnom planu i programu lektira nije zasebno područje već pripada području književnosti iako je u školskom imeniku izdvojena jer zahtijeva ocjenjivanje i vrednovanje (Gabelica i Težak, 2019). Propisani popis lektirnih naslova obuhvaća domaća i svjetska književna ostvarenja za djecu, sastavljen je prema antologijskom načelu te na temelju pedagoškog vrednovanja tekstova, uvažavajući estetski i razvojnopsihološki kriterij učenika (Lučić-Mumlek, 2002).

4.1. Popis lektirnih djela za prvi razred osnovne škole

U prvom su razredu osnovne škole Nastavnim planom i programom propisana djela četrnaest autora, a od nekih je autora navedeno i više djela. Učitelji za lektiru trebaju odabrati četiri djela među kojima su obavezne bajke Jacoba i Wilhelma Grimma po izboru. Djela su s popisa po vrsti bajke, priče, pjesme, ilustrirane knjige za djecu i slikovnice. Lektirna djela deset autora s popisa pripadaju hrvatskoj, a četiri svjetskoj književnosti (MZOS, 2006).

4.2. Popis lektirnih djela za drugi razred osnovne škole

U drugom su razredu propisana djela devetnaest autora. Učenici moraju pročitati pet djela od kojih su obavezne bajke Hansa Christiana Andersena po izboru. Popis se sastoji od bajki, priča i zbirki pjesama za djecu. Lektirna djela dvanaest autora s popisa pripadaju hrvatskoj, a sedam svjetskoj književnosti (MZOS, 2006).

4.3. Popis lektirnih djela za treći razred osnovne škole

U trećem se razredu osnovne škole na popisu nalazi dvadeset djela od kojih učitelji trebaju odabrati sedam među kojima su *Vlak u snijegu* Mate Lovraka te *Čudnovate zgrade šegrta Hlapića* Ivane Brlić-Mažuranić obavezna djela. Izbor se književnih djela u trećem razredu proširuje na basne, pripovijetke i dječje romane. Lektirna djela trinaest autora s popisa za treći razred pripadaju hrvatskoj književnosti, šest svjetskoj, a basne se obrađuju po izboru. (MZOS, 2006).

4.4. Popis lektirnih djela za četvrti razred osnovne škole

U četvrtom su razredu propisana djela dvadeset i pet autora od kojih učitelji moraju odabrati sedam. Obavezna su djela *Regoč* i *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić te *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka. Na popisu su bajke, basne, pripovijetke i dječji romani. Lektirna djela sedamnaest autora pripadaju hrvatskoj, a osam svjetskoj književnosti (MZOS, 2006).

Uvidom u Nastavnim planom i programom propisane popise lektire Gabelica i Težak (2019) primjećuju da neke književne vrste nisu ravnomjerno raspoređene. Određene se književne vrste na popisu zanemaruju pa se može dogoditi da učenici tijekom cijelog svog školovanja ne pročitaju ni jednu zbirku poezije ili znanstveno-fantastični roman. Gabelica i Težak (2019) smatraju da bi se na popisu lektire trebao nalaziti veći broj zbirki poezije kako bi se djeca bolje upoznala s ovim književnim oblikom. Od književnih su vrsta zanemarene i basne i strip, a slikovnice i bajke smatraju se štivom samo za mlađe učenike. Učenike treba postupno upoznavati s različitim književnim vrstama na svim razinama obrazovanja kako bi naučili neke kompleksnije stilske figure i dublje razumjeli književna djela (Gabelica i Težak, 2019).

5. Lektira u Nacionalnom kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik (2019)

Prijedlog Nacionalnog kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik donesen je u veljači 2016. godine, a 29. siječnja 2019. godine Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je dokument Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije. U sklopu kurikularne reforme *Škola za život* ovaj se kurikulum eksperimentalno počeo provoditi početkom školske godine

2019./2020. u 1. i 5. razredu osnovne, a u školskoj godini 2020./2021. za učenike 2., 3., 6. i 7. razreda osnovne škole te 2. i 3. razreda gimnazije, dok se za učenike 4. i 8. razreda osnovne škole i 4. razreda gimnazije kurikulum počinje provoditi od školske godine 2021./2022. (MZO, 2019).

Predmet Hrvatski jezik čine tri međusobno povezana predmetna područja, a to su: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji. Područje književnost i stvaralaštvo temelji se na čitanju i recepciji književnoga teksta koji je iskaz umjetničkoga, jezičnog, spoznajnog i osobnog shvaćanja svijeta i stvarnosti, a obuhvaća (Kurikulum, 2019: 9): razumijevanje, interpretaciju i vrednovanje književnoga teksta radi osobnoga razvoja, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te vlastitoga stvaralaštva, razumijevanje stvaralačke i umjetničke uloge jezika i njegova kulturnoga značenja, stjecanje književnoteorijskih i književnopovijesnih znanja te uvida u reprezentativne tekstove hrvatske i svjetske književnosti radi razvoja stvaralačkoga i kritičkog mišljenja o književnome tekstu te proširivanja vlastitoga iskustva čitanja, povezivanje jezičnih djelatnosti, aktivne uporabe rječnika i stečenoga znanja radi dubokoga i asocijativnog razumijevanja teksta; potrebu za čitanjem književnih tekstova i pozitivan stav prema čitanju iz potrebe i užitka, osobni i nacionalni identitet te razumijevanje općekulturnoga nasljeđa, razvoj kreativne verbalne i neverbalne komunikacije, stvaralačko izražavanje potaknuto različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.

Cjelovito je čitanje jedna od glavnih sastavnica učenja i poučavanja književnosti, a svrha mu je razvoj kulturne pismenosti i otvaranje novih perspektiva za refleksiju o svijetu, sebi i drugima. Učenik tijekom svog osnovnoškolskog obrazovanja u svakoj školskoj godini čita određeni broj cjelovitih književnih tekstova koje učitelj izabire zbog ostvarivanja predviđenih ishoda.

Prema Kurikulumu (2019) učenik u 1. i 2. razredu osnovne škole čita dva obvezna od ukupno deset književnih tekstova, a od 3. do 8. razreda čita dva obvezna od ukupno osam književnih tekstova. Jednom godišnje učenik čita djelo po vlastitome izboru, međutim broj djela za čitanje po vlastitome izboru učenika nije ograničen. Učenike je potrebno poticati na čitanje iz užitka kako bi se razvila navika i kultura čitanja (Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik, 2019).

Lektirna su djela prema Kurikulumu (2019) birana u cilju ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda u predmetnome području književnost i stvaralaštvo. Popis lektirnih djela vođen je idejom o profesionalnoj autonomiji učitelja i nastavnika. Učitelj izborna književna djela za cjelovito čitanje i čitanje na ulomcima odabire prema svojoj profesionalnoj procjeni i interesima te potrebama učenika u pojedinome razrednome odjelu. Kurikulum (2019) učitelju pri izboru književnih djela predlaže odabir suvremenijih tekstova za poticanje literarnoga čitanja prema načelima: od poznatoga prema nepoznatome, od bliskoga prema udaljenom. Učenik bi se s temom ili žanrom trebao upoznati na suvremenim tekstovima, a svoje spoznaje i vještine produbiti na tekstovima iz književnopovijesnih i stilskih razdoblja.

5.1. Književnih tekstova za cjelovito čitanje

U Prijedlogu kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik (2016: 292) riječ je o otvorenom, neobvezujućem popisu s kojeg učitelj može izabrati tekstove prema svojim profesionalnim kriterijima te je istaknuto kako navedeni popis nije zaokruženo, obvezujući kanonski popis. Prema Prijedlogu kurikuluma (2016) ovaj popis predstavlja prijedlog tekstova koji, prema procjeni članova Stručne radne skupine, omogućuju cjelovito čitanje usmjereno prema navedenoj svrsi nastave književnosti. Učitelj za cjelovito čitanje može izabrati i neki drugi primjereni tekst koji se ne nalazi na popisu. Naglašeno je da je otvoreni karakter ovog popisa posljedica uvjerenja da su „usmjerenost na učenika i profesionalna autonomija učitelja temeljna pretpostavka kvalitetnog odgoja i obrazovanja“, međutim u Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik donesenome u siječnju 2019. godine ipak je dodan popis obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje, ali proširenog popisa i izbornih lektirnih naslova u Kurikulumu (2019) nema već je učiteljima dana sloboda pri izboru lektirnih djela.

6. Metodologija istraživačkoga rada

6.1. Cilj istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja utvrditi koliko se razlikuju popisi naslova u Nacionalnom kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik i Nastavnom planu i programu te koliko učitelji nižih razreda osnovne škole samostalno biraju lektirne naslove.

6.2. Zadataci istraživanja

Zadaci istraživanja su pretražiti stručnu i znanstvenu literaturu na zadanu temu, proučiti lektirni popis u Nastavnom planu i programu i Nacionalnom kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik, osmisliti i provesti anketni upitnik o samostalnosti učitelja razredne nastave pri odabiru lektirnih naslova, otkriti što je učiteljima bitno pri odabiru lektirnog djela, otkriti pružaju li učitelji učenicima mogućnost samostalnog izbora lektirnih djela, otkriti kolika je spremnost učitelja za samostalan odabir lektirnih djela, utvrditi stavove učitelja o trenutnom popisu lektire propisanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu.

6.3. Istraživačko pitanje

Istražiti kakva je razlika u popisima lektirnih naslova u Nacionalnom kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik i Nastavnom planu i programu te kolika je sloboda i samostalnost učitelja razredne nastave pri izboru lektirnih djela.

6.4. Uzorak istraživanja

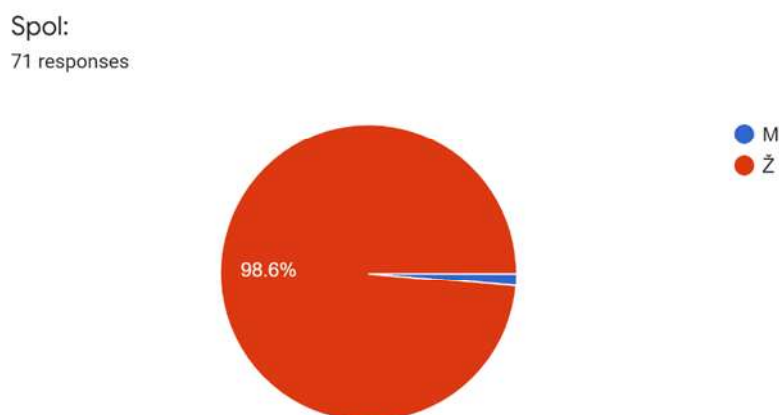
U istraživanju je sudjelovao 71 učitelj razredne nastave na području Republike Hrvatske od kojih je 70 ženskog, a 1 muškog spola. Među anketiranim učiteljima 20 učitelja (28,2%) ima manje od 5 godina radnog iskustva, 15 učitelja (21,1%) ima između 5 i 15 godina radnog iskustva, 11 učitelja (15,5%) ima od 16 do 25 godina radnog iskustva, 18 učitelja (25,4%) ima od 26 do 35 godina radnog iskustva, a 7 učitelja (9,9%) u razrednoj nastavi radi više od 35 godina.

6.5. Instrument, metode i vrsta istraživanja

Istraživanje je provedeno metodom anketiranja putem online anketnog upitnika koji se sastoji od dvanaest pitanja. Anketni je upitnik anonimn, a učitelji će u njemu odgovarati na pitanja vezana uz razloge odabira književnih djela za lekturu, zadovoljstvo trenutnim popisom u Nastavnom planu i programu te samostalnost pri odabiru lektirnih djela. Znanstvena paradigma istraživanja je pozitivistička. Istraživanje je primijenjeno jer služi postizanju novih spoznaja kojima možemo ukazati na načine poboljšanja nastavnog proces, a prema trajanju je transverzalno jer se istražuje trenutno stanje u području osnovnoškolskog obrazovanja. Prema mjestu provođenja istraživanje je empirijsko jer se temelji na prikupljanju i tumačenju podataka iz stvarnosti.

7. Rezultati istraživanja

Prikaz rezultata istraživanja dobivenih odgovorima učitelja razredne nastave na postavljena pitanja u anketnom upitniku.

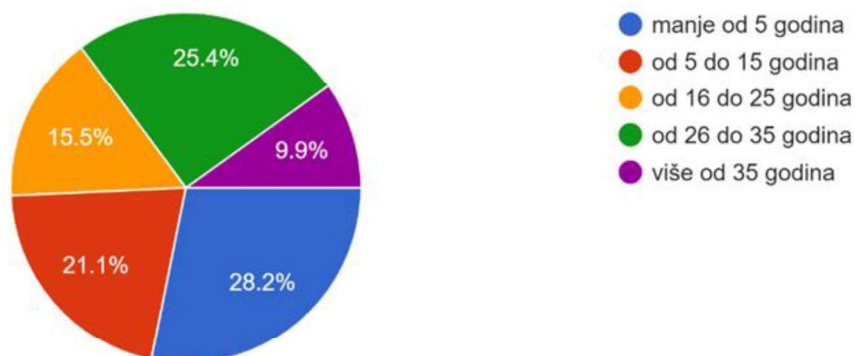

Slika 1. Grafički prikaz spola ispitanika

Najveći broj ispitanika (98,6%) u ovome istraživanju je ženskog spola. Samo je jedan ispitanik muškog spola.

Godine radnog iskustva u razrednoj nastavi:

71 responses

Slika 2. Godine radnog iskustva u razrednoj nastavi

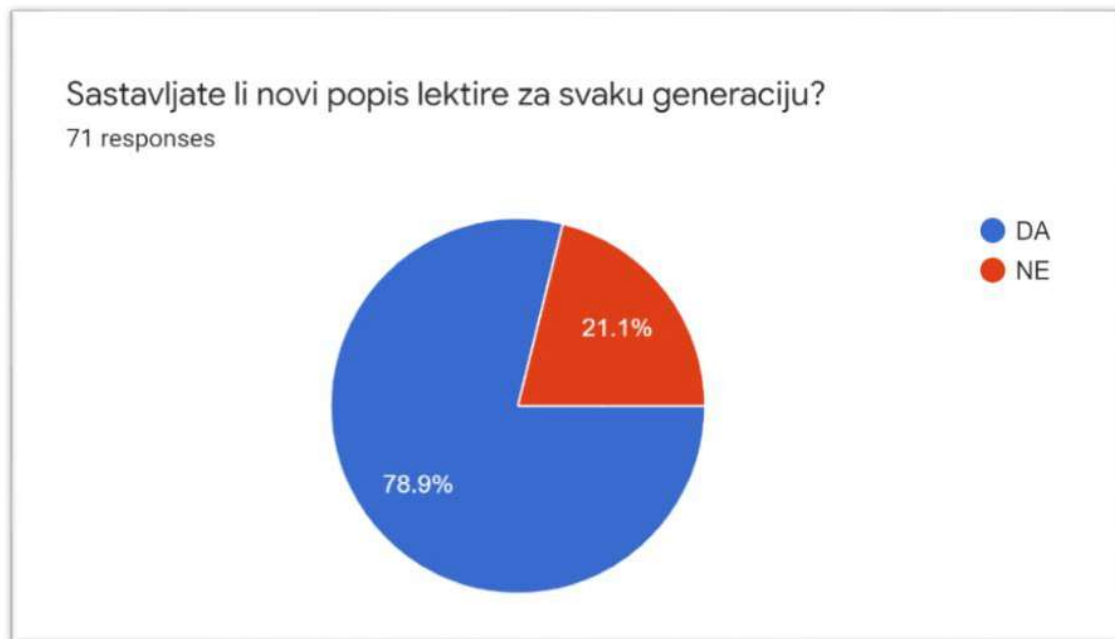
Dobiveni rezultati sa Slike 2. prikazuju da je najviše ispitanika s manje od 5 godina radnog iskustva, a najmanje je ispitanika s više od 35 godina radnog iskustva.

Slika 3. Odgovori na pitanje „Što Vam je najvažnije pri izboru književnog djela za lektiru?“

Slika 3. prikazuje odgovore na pitanje „Što Vam je najvažnije pri izboru književnog djela za lektiru?“. Istraživanjem je utvrđeno da je za 25 (35,2 %) ispitanika najvažniji *sadržaj djela*, a približan broj ispitanika, točnije njih 23 (32,4 %) odabralo je *interese učenika* kao najvažniji kriterij pri odabiru lektirnih djela. *Dostupnost književnih djela u školskoj knjižnici* najvažniji je kriterij za 18 (25,4 %) ispitanika. Samo je jedan ispitanik dodao da su mu pri izboru djela za lektiru najbitnija *vrijedna dječja književna djela i dječji pisci*.

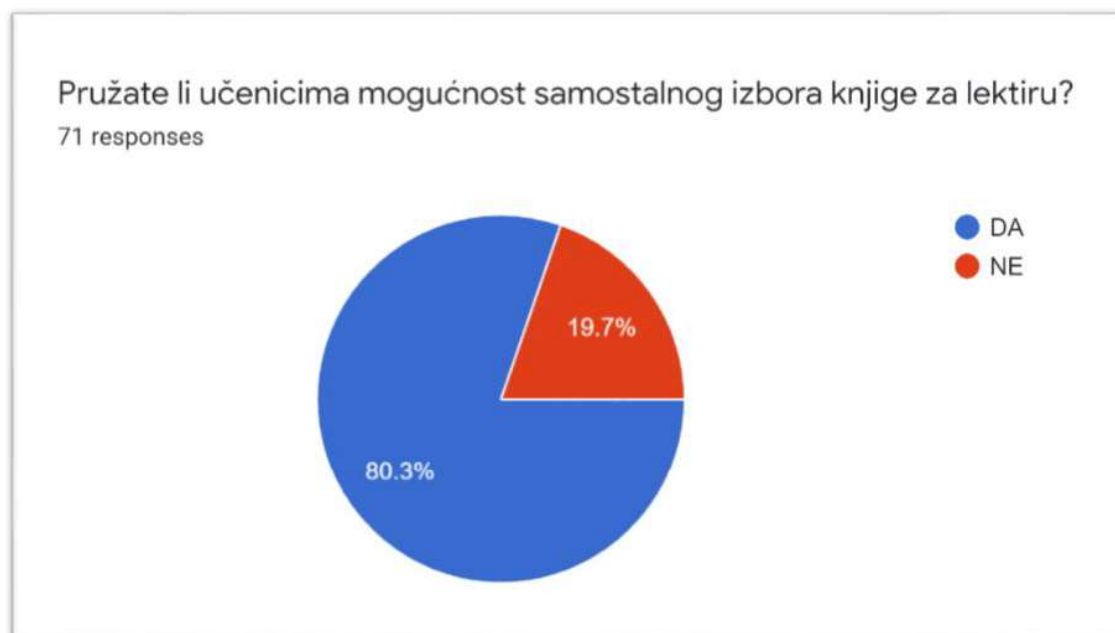
Zanimalo nas je sastavljaju li učitelji novi lektirni popis za svaku generaciju ili koriste ustaljeni popis.

Slika 4. *Odgovori na pitanje „Sastavljate li novi popis lektire za svaku generaciju?“*

Iz dobivenih rezultata prikazanih na Slici 4. vidimo da 56 ispitanika (78,9%) sastavlja novi popis lektire za svaku generaciju, dok njih 15 (21,1%) ne sastavlja novi popis.

Nadalje, željelo se saznati pružaju li učitelji svojim učenicima mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru.

Slika 5. *Odgovori na pitanje „Pružate li učenicima mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru?“*

Iz dobivenih rezultata sa Slike 5. vidljivo je da većina ispitanika (80,3%) učenicima pruža mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru.

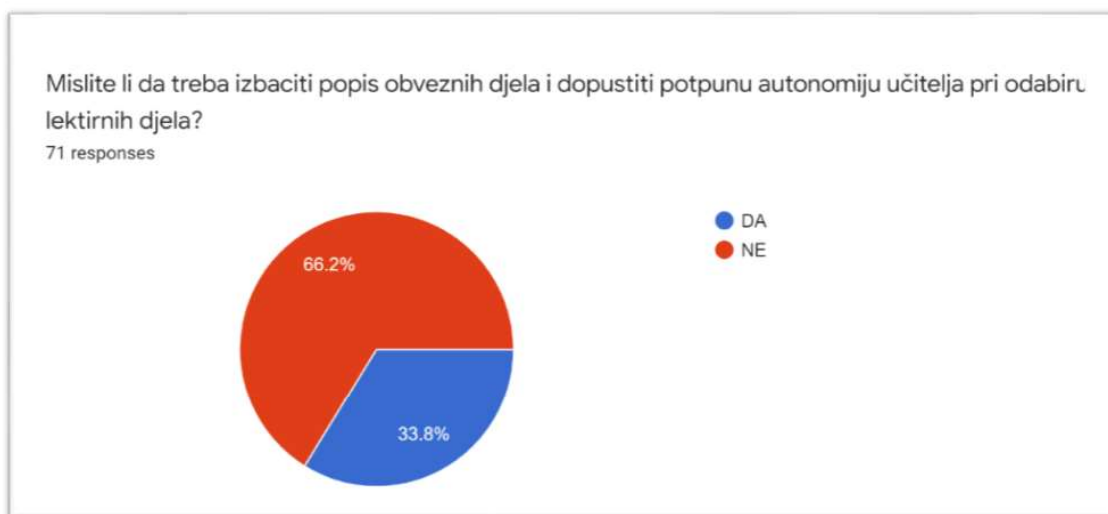
Zanimalo nas je dogovaraju li učitelji zajedno s učenicima naslove književnih djela koja će se interpretirati na nastavi lektire.

Slika 6. *Odgovori na pitanje „Dogovarate li zajedno s učenicima književna djela koja će se obraditi na nastavi lektire?“*

Na pitanje „Dogovarate li zajedno s učenicima književna djela koja će se obraditi na nastavi lektire?“ veći je broj ispitanika (50,7%) odgovorio da ne dogovara, a njih 49,3% je odgovorilo da dogovara.

Željeli smo saznati misle li učitelji da bi trebalo izbaciti popis obveznih djela i dopustiti potpunu autonomiju učitelja pri odabiru lektirnih djela.

Slika 7. *Stavovi ispitanika o izbacivanju popisa obveznih djela i dopuštanju potpune autonomije učitelja pri odabiru lektirnih djela*

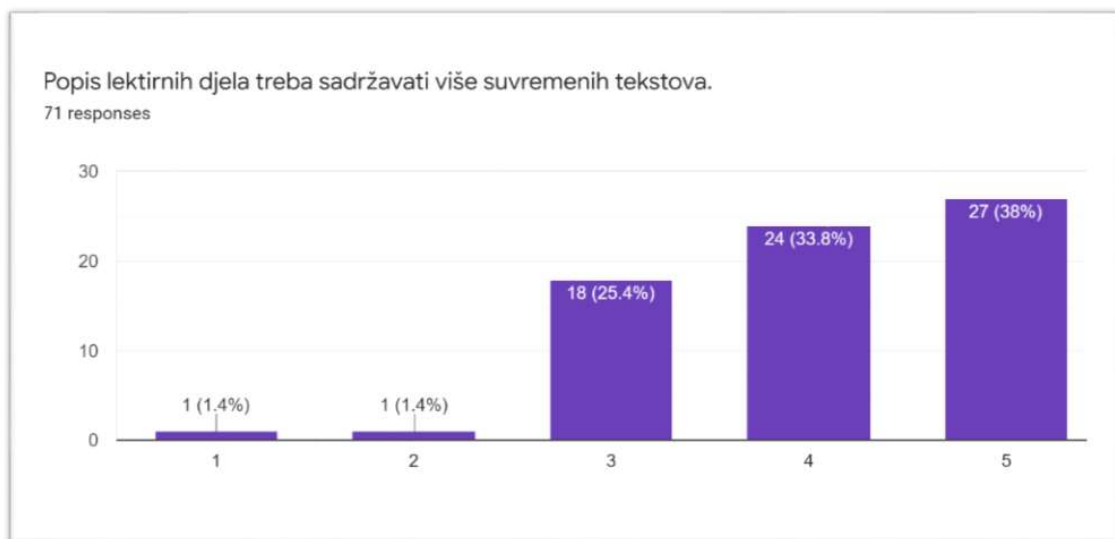
Najveći broj ispitanika (66,2%) smatra da ne treba izbaciti popis obveznih djela za lektiru, dok njih 33,8% smatra da se popis obveznih djela treba izbaciti i dopustiti učiteljima potpunu autonomiju pri odabiru lektirnih djela.

Sljedeći se zadatak sastojao od 6 tvrdnji u kojima je primijenjena Likertova skala u rasponu od „u potpunosti se ne slažem“ (1) do „u potpunosti se slažem“ (5).

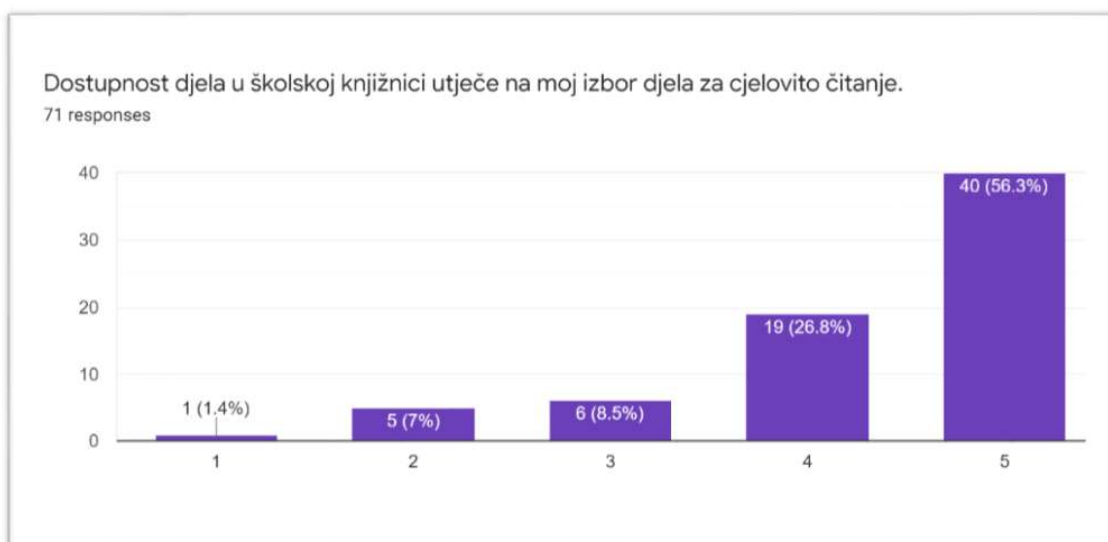
Slika 8. „Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire propisanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu”

Većina se ispitanika (47,9%) slaže s tvrdnjom „Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire propisanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu”, ali ne u potpunosti. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se uopće ne slaže s tvrdnjom, a 33,8% ispitanika nije sigurno u svoj odabir.

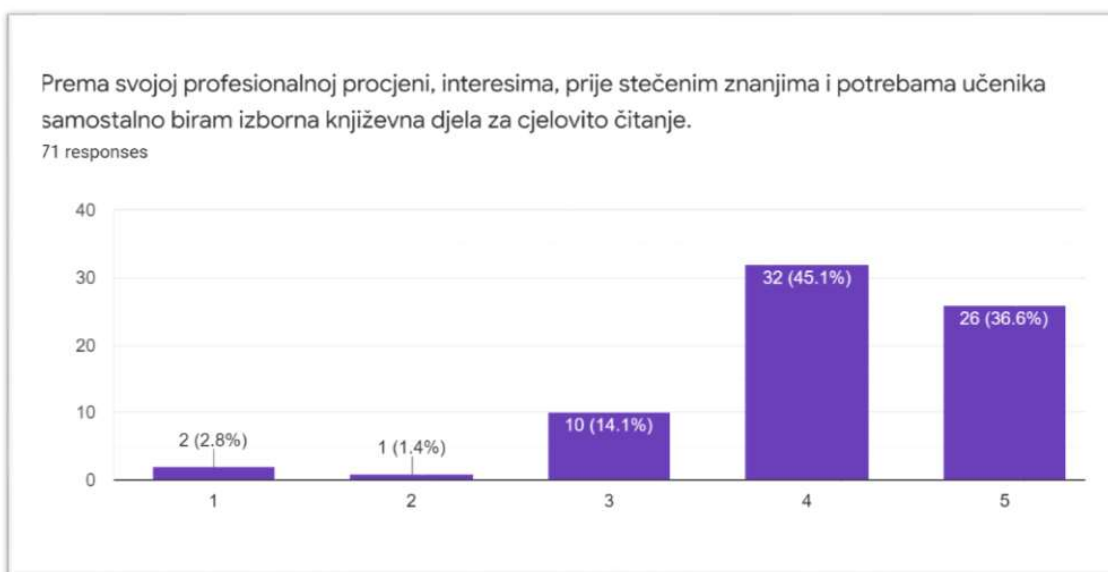
Slika 9. „Popis lektirnih djela treba sadržavati više suvremenih naslova”

Iz dobivenih rezultata na Slici 9. vidimo da se najveći broj ispitanika (38%) u potpunosti slaže s tvrdnjom da bi popis lektirnih djela trebao sadržavati više suvremenih naslova, dok se samo 1 (1,4%) ispitanik ne slaže s tom tvrdnjom, a 1 (1,4%) se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom.

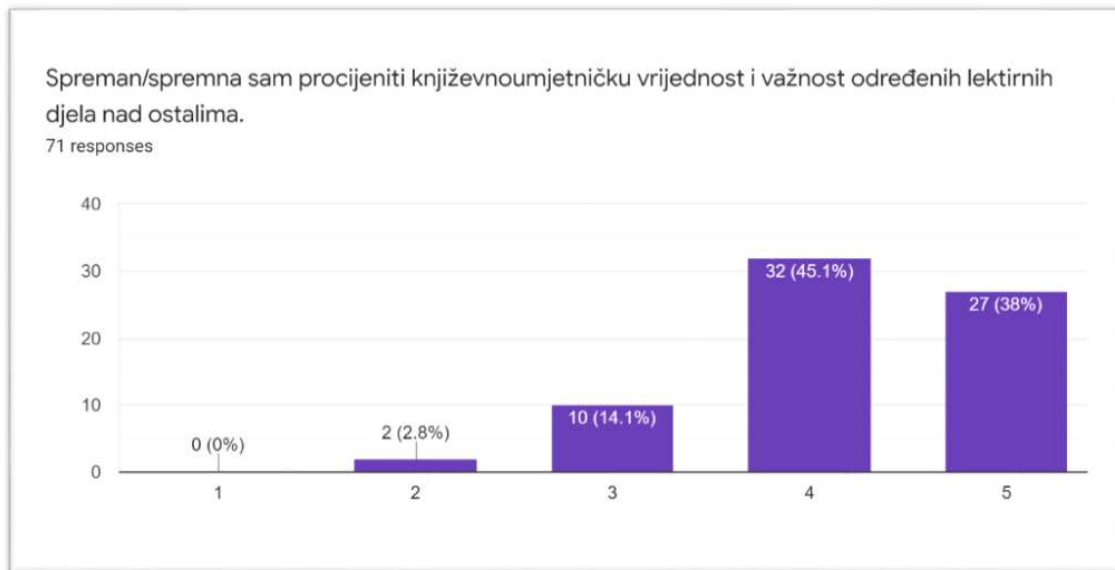
Slika 10. „Dostupnost djela u školskoj knjižnici utječe na moj izbor djela za cjelovito čitanje“

Najveći se broj ispitanika (56,3%) u potpunosti slaže da dostupnost djela u školskoj knjižnici utječe na njihov izbor djela za lekturu, ali postoje i oni koji se ne slažu s tom tvrdnjom.

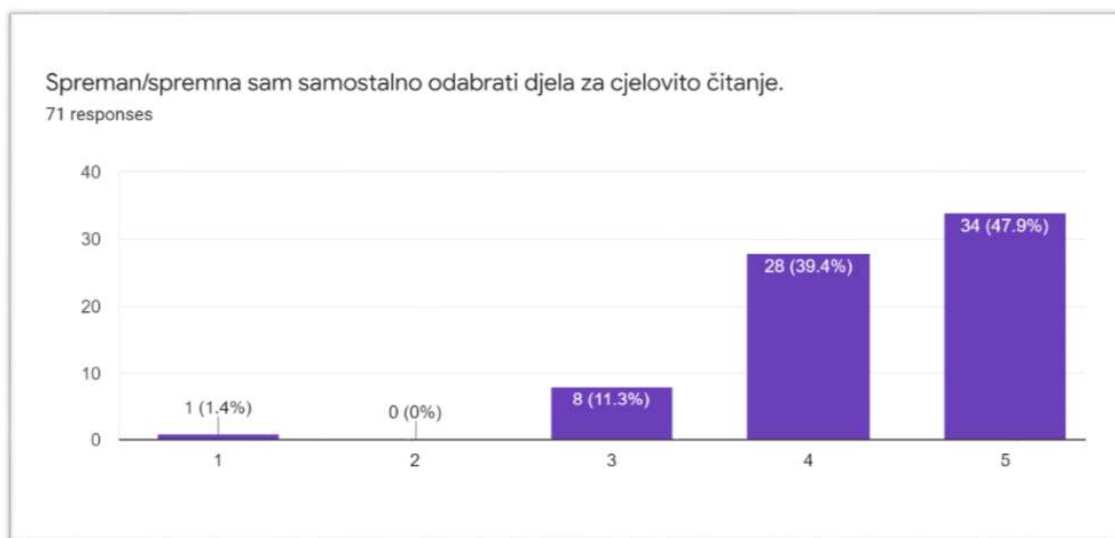
Slika 11. „Prema svojoj profesionalnoj procjeni, interesima, prije stečenim znanjima i potrebama učenika samostalno biram izborna književna djela za cjelovito čitanje“

S tvrdnjom „Prema svojoj profesionalnoj procjeni, interesima, prije stečenim znanjima i potrebama učenika samostalno biram izborna književna djela za cjelovito čitanje“ slaže se 45,1% ispitanika. Dvoje se ispitanika ne slaže s tvrdnjom dok se jedan u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom .

Slika 12. „Spreman/spremna sam procijeniti književnoumjetničku vrijednost i važnost određenih lektirnih djela nad ostalima”

Na Slici 12. možemo vidjeti da se najveći broj ispitanika (45,1%) slaže s tvrdnjom „Spreman/spremna sam procijeniti književnoumjetničku vrijednost i važnost određenih lektirnih djela nad ostalima”, dok se samo dvoje ispitanika (2,8%) ne slaže s tom tvrdnjom. Deset je ispitanika (14,1%) odgovorilo da se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom.

Slika 13. „Spreman/spremna sam samostalno odabrati djela za cjelovito čitanje”

S tvrdnjom „Spreman/spremna sam samostalno odabrati djela za cjelovito čitanje” slaže se 39,4% ispitanika, a u potpunosti se slaže njih 47,9%. Osam ispitanika (11,3%) nije sigurno u svoj odabir, dok se jedan ispitanik (1,4%) izjasnio da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom.

8. Rasprava

Na pitanje „Što Vam je najvažnije pri izboru književnog djela za lekturu?“, najveći se broj ispitanika izjasnio da je to *sadržaj djela*, a približan je broj ispitanika naveo *interese učenika*. Budući da je svrha lektire razviti interes i potrebu za čitanjem kod učenika, nužno je poznavati i uvažavati interese učenika kako bi odabirom književnih djela za lekturu kod učenika pobudili želju za čitanjem.

Kao najvažniji kriterij pri izboru lektirnog djela navedena je i *dostupnost književnih djela u školskoj knjižnici*. To je vrlo važan kriterij većini učitelja budući da mnoge školske knjižnice ne posjeduju dovoljan broj primjeraka knjiga, pogotovo novijih, učenicima zanimljivih naslova. Samo je jedan ispitanik s više od 35 godina radnog iskustva dodao *vrijedna dječja književna djela i dječje pisce* kao najvažniji kriterij pri izboru književnog djela.

Na pitanje „Sastavljate li novi popis lektire za svaku generaciju“ veći je broj ispitanika odgovorio da sastavlja novi popis što je i dobro jer se lektirni popis treba redovito mijenjati u skladu s dječjim interesima i čitalačkim sposobnostima, a učitelji bi trebali pratiti i suvremene pisce i djela te novije naslove koji bi mogli zainteresirati učenike pa ih u suradnji s knjižničarima uvrstiti na popis. Neki od razloga zašto učitelji sastavljaju novi popis lektire za svaku generaciju su sljedeći: interesi se učenika mijenjaju i različiti su, generacije se razlikuju te se pojavljuju novi naslovi. Naravno, pri tome je bitno da školska knjižnica raspolaže dovoljnim brojem primjeraka književnih djela koja se odaberu pa je upravo nedostupnost književnih djela većini učitelja glavni razlog zašto ne sastavljaju novi lektirni popis za svaku generaciju. Na pitanje „Pružate li učenicima mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru?“ većina je ispitanika odgovorila da učenicima daje mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru. Većina je učitelja izjavila da učenicima prepuštaju samostalan izbor samo jednog književnog djela za lektiru godišnje. Prema Kurikulumu (2019) učenik čita jedno djelo godišnje prema vlastitome izboru, međutim broj djela po vlastitome izboru učenika nije ograničen. Velik je broj ispitanika izjavio da samostalan izbor djela prepuštaju uglavnom učenicima 3. i 4. razreda. Jedan je ispitanik izjavio da samostalan izbor knjige prepušta boljim čitačima, no smatram da bi svakom učeniku trebalo dati priliku da samostalno izabere književno djelo za lektiru te tako uživa u čitanju i interpretiranju onog što ga zanima. Učitelji koji su se izjasnili da učenicima ne pružaju mogućnost samostalnog izbora knjige za lektiru kao razloge su naveli nedostupnost književnih djela u školskoj knjižnici te lakšu organizaciju nastave, ali i to da bi učenici tada birali samo kratke priče i slikovnice. Jedno od obrazloženja je i to da učenici nisu zainteresirani ni za obvezne naslove, no smatram da upravo zato učenicima treba omogućiti da sami izaberu što žele pročitati i time ih zainteresirati za čitanje i istraživanje knjiga prema njihovom interesu. Svakako je učiteljeva zadaća usmjeravati učenike pružajući im djela različitih književnih vrsta, no smatram da je nužno učenicima prepuštiti samostalan izbor najmanje jednog djela godišnje.

Na pitanje „Dogovarate li zajedno s učenicima književna djela koja će se obraditi na nastavi lektire?“ gotovo jednaki postotak učitelja je odgovorio *da* i *ne*. Učitelji koji su potvrdno odgovorili na ovo pitanje obrazložili su svoj odgovor na sljedeći način: „Na početku školske godine provedem anketu o njihovom čitanju (što rado čitaju, što bi željeli čitati...) potom i nešto od toga uvrstim u popis djela za cjelovito čitanje. Naravno, na popisu se trebaju naći reprezentativna književna djela i dječji pisci koja učenici svakako trebaju pročitati.“; „Volim čuti njihova razmišljanja i razloge odabira pojedinog djela.“; „Ako je učenicima prethodna lektira bila laka ili teška za čitanje predlažem im slične ili različite knjige.“

Učitelji koji s učenicima dogovaraju književna djela koja će se interpretirati na nastavi lektire najčešće to rade na način da im na početku školske godine predlože popis književnih djela za lektiru pa zajedno izaberu ono što će se čitati prema njihovim interesima i željama što je vrlo dobar način poticanja učenika na čitanje i aktivno sudjelovanje. Učitelji koji ne dogovaraju zajedno s učenicima književna djela za lektiru smatraju da su učenicima naslovi djela nedovoljno poznati te da nemaju na temelju čega odabrati nešto. Nedostupnost književnih djela u školskoj knjižnici ponavlja se kao jedan od glavnih razloga zbog kojih učitelji izbjegavaju dogovor s učenicima te se vode nastavnim planom i programom. Jedno od obrazloženja odgovora je sljedeće: „Lektirne naslove biram sama. No, osim lektire učenicima je tijekom cijele godine na raspolaganju velik broj knjiga koje sami biraju i čitaju redovito, neki više, neki manje. O pročitanim ponekad razgovaramo, usputno, nevezano uz sat lektire.“

Na pitanje „Mislite li da treba izbaciti popis obveznih djela i dopustiti potpunu autonomiju učitelja pri odabiru lektirnih djela?“ većina je ispitanika (66,2%) odgovorila da ne bi trebalo izbaciti obvezna djela naglašavajući kako su neka vrijedna književna djela dio opće kulture i trebaju biti obvezna za sve. Također smatraju da nisu svi učitelji dovoljno kompetentni za samostalan izbor lektire i procjenu kvalitete i primjerenosti lektirnih djela za pojedini uzrast te da treba prihvatiti mišljenje stručnjaka. Jedno je od obrazloženja odgovora i to da neka reprezentativna književna djela i dječje pisce nikako ne bi trebalo izostaviti u pojedinim razredima te da dijete treba upoznati provjerena, kulturna

dječja književna djela i pisce. Jedan od odgovora je: „Trenutni prošireni popis je bogat i dobar. I učiteljima je u moru dostupnih naslova potrebna vodilja i okvir iz kojega mogu birati, a nitko nam ne brani da ubacimo i naslove po svom izboru, uz one obvezne.“

Među ispitanicima koji smatraju da bi obvezni lektirni popis trebao biti izbačen te da treba dopustiti potpunu autonomiju učitelja pri odabiru književnih djela za lektiru, najveći je broj učitelja s manje od 5 godina radnog iskustva. Neki od njihovih odgovora su sljedeći: „Svaki učitelj je individua za sebe i smatram da bi za svaku generaciju (ovisno o željama učenika) mogao samostalno i uz pomoć učenika složiti popis lektire za tekuću školsku godinu kako bi poticajno djelovao na čitateljske navike učenika, a ne ih prisiljavao na čitanje djela koja su im nezanimljiva.“; „Nisu sva djela za svakoga. Uostalom, smatram da su neka djela zastarjela i nisu primjerena vremenu u kojem učenici žive. Poneka su puna starih izraza i pisana starijim jezikom te ih djeca ponekad ne razumiju. Danas je djecu teško potaknuti na čitanje, stoga smatram da bi svaki učitelj, sukladno interesima djece, trebao osmišljavati popis.“; „Neki obavezni naslovi su odavno postali dosadni jer se rade desetljećima, zastarjeli su, današnja djeca, naročito mala, ne razumiju taj zastarjeli govor ni rječnik.“

Iako prema Prijedlogu kurikuluma (2016: 292) niti jedno književno djelo za lektiru nije propisano kao obvezno te je isticanjem da su „usmjerenost na učenika i profesionalna autonomija učitelja temeljna pretpostavka kvalitetnoga odgoja i obrazovanja“ učiteljima dana potpuna autonomija pri izboru književnih djela za lektiru, u Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik donesenome u siječnju 2019. godine proširenog popisa izbornih naslova nema, ali je ipak dodan popis obveznih književnih djela za cjelovito čitanje koja se moraju obraditi uz ona izborna.

Istraživanje je pokazalo da se veći broj ispitanika slaže s tvrdnjom „Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire propisanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu“, ali ne u potpunosti, no velik je i broj onih koji nisu sigurni. Većina se ispitanika u potpunosti slaže da bi popis lektirnih djela trebao sadržavati više suvremenih tekstova te se slažu s tvrdnjom „Dostupnost djela u školskoj knjižnici utječe na moj izbor djela za cjelovito čitanje“ što se vidi i u odgovorima na prethodna pitanja u kojima ističu nedostupnost književnih djela u školskoj knjižnici kao glavni problem. S tvrdnjama „Prema svojoj profesionalnoj procjeni, interesima, prije stečenim znanjima i potrebama učenika samostalno biram izborna književna djela za cjelovito čitanje“ i „Spreman/spremna sam procijeniti književnoumjetničku vrijednost i važnost određenih lektirnih djela nad ostalima“ se također slaže velik broj ispitanika, ali ima i onih koji nisu sigurni u svoj odabir iz čega vidimo da su učitelji većinom samostalni pri izboru književnih djela za lektiru. S tvrdnjom „Spreman/spremna sam samostalno odabrati djela za cjelovito čitanje“ slaže se 39,4% ispitanika, a 47,9% ih se u potpunosti slaže s tom tvrdnjom, dok je manji broj onih koji nisu sigurni, a samo se jedan ispitanik u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom.

9. Zaključak

Učenički se interesi mijenjaju iz generacije u generaciju te se svake godine pojavljuju novi zanimljivi naslovi domaćih i stranih autora. Ukoliko učenike želimo zainteresirati za knjigu i kod njih razviti ljubav prema čitanju, nužno je redovito mijenjati lektirni popis i pritom uvažiti književne interese i čitateljske sposobnosti učenika. Jedan od čestih problema koji su naveli ispitanici ovog istraživanja je nedostupnost književnih djela u školskim knjižnicama koja ih ograničava u provođenju školske lektire.

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja možemo zaključiti da većina učitelja razredne nastave redovito mijenja lektirni popis te samostalno bira izborna lektirna djela uvažavajući pritom sposobnosti i interese učenika. Većina je učitelja zadovoljna ili djelomično zadovoljna trenutnim popisom propisanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu, no slažu se da bi se popis trebao osuvremeniti. Istraživanjem smo također uvidjeli da većinom učitelji s radnim iskustvom manjim od 5 godina smatraju kako bi se obvezni popis trebao ukinuti te bi se učiteljima trebala dopustiti potpuna autonomija pri odabiru lektirnih djela, dok učitelji s više godina radnog iskustva ipak smatraju da su neka vrijedna književna djela dio opće kulture te trebaju biti obvezna za sve. Iako u većem broju zemalja lektirni popis uopće ne postoji, u Hrvatskoj se na obveznom popisu lektire već godinama nalaze ista književna djela za koja se smatra da bi ih sva djeca trebala pročitati prije nego završe svoje školovanje. U obveznom lektirnom popisu u Nastavnom planu i programu (2006) i Nacionalnom kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik (2019) ne postoje velike razlike, ali je

učiteljima Kurikulumom (2019) dana sloboda pri izboru izbornih naslova za cjelovito čitanje, no time i velika odgovornost.

Vrlo je važno ulagati u educiranje budućih učitelja kako bi bili spremni samostalno prema svojoj profesionalnoj procjeni te učeničkim interesima i čitateljskim sposobnostima izabrati književna djela za svoje učenike. Zadaća je svakog učitelja kvalitetnim odabirom knjige, ali i metodičkim pristupom prenijeti ljubav prema čitanju na svoje učenike.

LITERATURA

- Anić, V. (2002): *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Novi Liber, Zagreb.
- Blažević, I. (2007): Motivacijski postupci u nastavi lektire. *Školski vjesnik*, 56 (1-2), 91-100.
- Centner, S. (2007): *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*. Tempo, Đakovo.
- Gabelica, M., Težak, D. (2019): *Kreativni pristup lektiri*. Naklada Ljevak, Zagreb.
- Hameršak, M. (2006): Osnovnoškolska lektira između kanona i popisa, institucija i ideologija. *Narodna umjetnost*, 43/2, 95-113.
- Jerkin, C. (2012): Lektira našeg doba. *Život i škola*, 27 (1), god. 58, 113-133.
- Kovačević, M. (1997): *Metodičko-književna motrišta*. Narodne novine, Zagreb.
- Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* (2019). Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb.
- Lazarich, M. (2018): (Ne)sloboda izbora književnih djela i problemski pristup interpretaciji literarnoga predloška u nastavi lektire. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20 (2/2018), 71-106.
- Lazarich, M., Čančar, A. (2020): Dječja lektira i novi mediji. *Metodički ogledi*, 27, 2, 149-170.
- Leniček, E. (2002): *Lektira u razrednoj nastavi*. Visoka učiteljska škola u Petrinji, Petrinja.
- Lučić – Mumlek, K. (2002): *Lektira u razrednoj nastavi*. Školska knjiga, Zagreb.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006): Ministarstvo znanosti i obrazovanja i sporta, Zagreb.
- Prijedlog Nacionalnog kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik* (2016): Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb.
- Rosandić, D. (2005): *Metodika književnoga odgoja*. Školska knjiga, Zagreb.
- Težak, S. (1969): Izbor književne lektire u osnovnoj školi, *Pedagoški rad*, XXIV, 9-10, 461-472.

READING FOR YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN THE CURRICULUM AND THE NATIONAL CURRICULUM OF THE SUBJECT CROATIAN LANGUAGE

Summary

A list of reading assignments for the primary school began to appear in the early 1970s and has been the subject of much debate ever since. The purpose of reading assignments is to develop the interest and need to read for pleasure, but unfortunately for most students school reading is just another obligation due to the imposed reading list and many other reasons. The Croatian National Curriculum prescribes compulsory and elective works for school reading for each grade and determines the purpose and tasks of independent reading of literary works. According to the Curriculum of the subject Croatian language adopted in 2019, teachers have more freedom in choosing literary works for reading, but this requires great expertise and responsibility. This research aimed to determine the difference between the list of reading titles in the National Curriculum of the subject Croatian language and the Teaching Plan and Programme and how much is the freedom and independence of primary school teachers in choosing reading titles. The research was conducted through an online questionnaire on a sample of 71 teachers in the Republic of Croatia. The results of the research showed that most teachers feel ready for independent choice and independently choose elective literary works for reading, and as the most important criteria when choosing a literary work they chose the content of the work, students interests and the availability of literary works in the school library. Mandatory reading has not changed significantly, but teachers have been given the freedom to choose most titles.,

Keywords: *questionnaire, list of reading assignments, independence in the choice of literary works*

AУТОРИ / SZERZŐK / AUTORI / AUTHORS

16. MEЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
16. NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA
16. MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
16TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

1. Bacsa-Bán Anetta	13. Ines Katić	25. Námesztovszki Zsolt
2. Balogh Regina	14. Kovács Írisz	26. Ivana Nikolić
3. Lucija Belošević	15. Andre Kurowski	27. Bojana Perić Prkosovački
4. Blatt Péterné	16. Valentina Majdenić	28. Richárd Kószó
5. Ђорђе Л. Цвијановић	17. Major Lenke	29. Rudnák Ildikó
6. Ana Izabela Dasović	18. Zvonimir Marić	30. Hrvoje Šlezak
7. Grabovac Beáta	19. Ivana Marinić	31. Szabóné Pongrácz Petra
8. Horák Rita	20. Hrvoje Mesić	32. Draženko Tomić
9. Tatjana Pleš	21. Eva Mikuska	33. Tin Užar
10. Milena Ivanuš Grmek	22. Snježana Mraković	34. Emőke Varga
11. Александар П. Јанковић	23. Nagy Kinga	
12. Kalmár Laura	24. Nagyházi Bernadette	

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

37(082)

УЧИТЕЉСКИ факултет на мађарском наставном језику. Међународна научна конференција (16 ; 2022 ; Суботица)

Промена парадигме у образовању и науци [Електронски извор] : зборник радова = Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban : tanulmánygyűjtemény / 16. међународна научна конференција, Суботица, 3–4. новембар 2022. = 16. Nemzetközi tudományos konferencia, Szabadka, 2022. november 3–4. ; [уредници Viktor Fehér, Laura Kalmár, Judit Raffai]. - Суботица = Szabadka = Subotica : Учитељски факултет на мађарском наставном језику, 2022

Начин приступа (URL):

https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/konf2022/Inter_ConfSubotica2022.pdf. - Начин

приступа (URL): <http://magister.uns.ac.rs/Kiadvanyaink/>. - Начин приступа (URL):

<https://magister.uns.ac.rs/Публикације/>. - Насл. са насловног екрана. - Опис заснован

на стању на дан: 26.12.2022. - Радови на срп., мађ., хрв. и енгл. језику. -

Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-81960-19-6

а) Образовање -- Зборници

COBISS.SR-ID 83886601